

Dr. Szalai Márta

A felnőtt onkológiai szakápolás alapjai

SPRINGMED SZAKDOLGOZÓI KÖNYVTÁR®

Dr. Szalai Márta

A felnőtt onkológiai szakápolás alapjai

Dr. Szalai Márta

A felnőtt onkológiai szakápolás alapjai

© Dr. Szalai Márta, 2015

© SpringMed Kiadó, 2016, 2023

Sorozatszerkesztő: Dr. Balogh Zoltán

Szakmai együttműködő partner: Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara

Lektorok: Papp Katalin és Dr. Balogh Zoltán

Dr. Szalai Márta

A FELNŐTT ONKOLÓGIAI SZAKÁPOLÁS ALAPJAI

SpringMed Szakdolgozói Könyvtár®, 2016

ISSN 2064-8154

HU-ISBN 978-615-5166-59-4

EBOOK-ISBN 978-615-6337-52-8

Minden kiadói jog fenntartva. A mű egészének vagy részleteinek nyomtatott vagy digitális formában történő sokszorosítása, másolása, online megjelenítése kizárólag a Kiadó előzetes írásos engedélyével lehetséges. A SpringMed Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

SPRINGMED KIADÓ

1519 Budapest, Pf. 314.

www.springmed.hu

Felelős kiadó és szerkesztő: Dr. Böszörményi Nagy Klára

Nyelvi lektor: Kiss Gy. Zsófia

Tipográfia és borítóterv: Németh János

Tördelés: Hakucsák Róbert

Terjesztés: Végh Rita

Tartalom

BEKÖSZÖNŐ	11
ELŐSZÓ	13

1. ÁLTALÁNOS ISMERETEK	15
1.1. A rák, mint betegség	15
1.2. A rosszindulatú daganatok epidemiológiája	17
1.2.1. Alapfogalmak	18
1.2.2. Morbiditási viszonyok Magyarországon	19
1.2.3. Mortalitási viszonyok Magyarországon	21
1.2.4. A daganatos megbetegedések gyakoriságát befolyásoló tényezők	23
1.2.5. A rosszindulatú megbetegedések halálozási arányainak csökkentése	24
1.3. Prevenció – a megelőzés formái	25
1.3.1. A szűrési programokkal kapcsolatos követelmények	25
1.3.2. A szűrővizsgálati módszerek hatásosságának mutatói	26
1.3.3. A daganatos betegségek felkutatása szűrővizsgálatokkal	26
1.3.4. Szűrővizsgálatok szervrendszerenként	27
1.3.5. Ápolói feladatok a szűrés területén	31
1.4. A rosszindulatú daganatok kialakulása (etiológiája)	32
1.4.1. Kiváltó okok, hajlam szerepe	32
1.4.2. A rosszindulatú daganatok kialakulásának onkopszichológiai vonatkozásai	33
1.5. Daganatok nevezéktana és stádiumbeosztása	34
1.5.1. Általános nevezéktan	34
1.5.2. TNM beosztás	34
1.5.3. Stádiumbesorolás	35
1.6. Tudásellenőrzés	36
1.7. Irodalomjegyzék	36

2. A DAGANATOS BETEGSÉGEK FELISMERÉSE ÉS DIAGNOSZTIKÁJA	37
2.1. A daganatos betegségek tünettana	37
2.2. Tumordiagnosztika	40
2.2.1. Kórelőzmény (anamnézis) felvétele	40
2.2.2. Fizikális vizsgálat.	40
2.2.3. Labordiagnosztika	41
2.2.4. Ápolói feladatok a laboratóriumi diagnosztikában	42
2.2.5. Radiológiai és nukleáris diagnosztika	44
2.2.6. Hagyományos röntgenvizsgálat	44
2.2.7. Ultrahang vizsgálat	45
2.2.8. Komputertomográfias képalkotás – CT-vizsgálat	46
2.2.9. Mágneses rezonanciás képalkotás – MRI	48
2.2.10. Pozitronemissziós tomográfia – PET	49
2.2.11. Egyéb, izotóppal végzett diagnosztika (pajzsmirigy- és csontscintigraphia)	51
2.2.12. Intervenciós módszerek	52
2.2.13. Ápolói feladatok a radiológiai és nukleáris diagnosztikában	53
2.2.14. Endoszkópia	57
2.2.15. Ápolói feladatok endoszkópos vizsgálatok alkalmával	59
2.2.16. A daganatok patológiai diagnosztikája	61
2.2.17. Ápolói feladatok aspirációs citológia esetén	61
2.3. Tudásellenőrzés	64
2.4. Irodalomjegyzék	64
3. A DAGANATOS BETEGSÉGEK KEZELÉSE	65
3.1. A daganatos betegek kezelhetőségét befolyásoló tényezők	66
3.2. Sebészeti kezelés	68
3.2.1. Az onkológiai műtéti javallatok fajtái	68
3.2.2. Az onkológiai műtét célja	69
3.2.3. Az onkológiai sebészet alapelvei	70
3.2.4. A sebészi kezelés onkopszichológiai vonatkozásai	70
3.2.5. Ápolói feladatok a műtétes beteg ellátásában	71
3.3. Sugárterápia	74
3.3.1. Az irradiáció (sugárkezelés) célja	74
3.3.2. Besugárzási módszerek	75
3.3.3. A sugárkezelések gyakorlati kivitelezése	76
3.3.4. Az irradiáció testre gyakorolt mellékhatásai	77

3.3.5. A sugárkezelés onkopszichológiai vonatkozásai	78
3.3.6. Ápolói feladatok a sugárterápiában	79
3.4. Gyógyszeres kezelés- Kemoterápia.	83
3.4.1. A kemoterápia definíciója	83
3.4.2. Citosztatikumok	83
3.4.3. A kemoterápia fajtái az alkalmazás függvényében	84
3.4.4. A kemoterápia indikációi	85
3.4.5. A citosztatikumok csoportosítása.	85
3.4.6. A citosztatikumok toxicitása, a kemoterápia okozta mellékhatások.	86
3.4.7. Extravazáció (EONS 2007. évi ajánlása alapján)	88
3.4.8. Portok alkalmazása az onkológia területén	92
3.4.9. Munkavédelmi szabályok citosztatikus kezelést végzőknek	95
3.5. Hormonkezelés	98
3.5.1. Alkalmazott hormonkezelések és mellékhatásaik	98
3.6. Biológiai kezelés, immunterápia	101
3.6.1. Az immunterápia fajtái	101
3.7. Daganatok célzott kezelése, génterápia	104
3.8. A gyógyszeres kezelés onkopszichológiai vonatkozásai	106
3.9. A gyógyszeres kezeléssel kapcsolatos ápolói feladatok	107
3.10. Tudásellenőrzés	114
3.11. Irodalomjegyzék	114
4. SZUPPORTÍV KEZELÉS	115
4.1. Hányinger, hányás kezelése	116
4.1.1. A hányinger, hányás folyamata	116
4.1.2. A hányinger és hányás típusai	117
4.1.3. Hányás okozta problémák	118
4.1.4. Hányinger,- hányáscsillapítás.	118
4.1.5. Hányáscsillapítással kapcsolatos ápolói feladatok	118
4.2. Fájdalomcsillapítás	120
4.2.1. A fájdalom okai és komponensei	120
4.2.2. A fájdalom típusai	121
4.2.3. A daganatos eredetű fájdalom jellemzői	121
4.2.4. A fájdalom vizsgálata és mérése.	122
4.2.5. Gyógyszeres fájdalomcsillapítás.	123
4.2.6. Nem gyógyszeres fájdalomcsillapítás	125

4.2.7. A fájdalom onkopszichológiai vonatkozásai	127
4.2.8. Ápolói feladatok a fájdalomcsillapítással kapcsolatban . . .	128
4.3. Táplálásterápia	130
4.3.1. A malnutrició fogalma és okai	130
4.3.2. Diéta és a tápszerek	131
4.3.3. Táplálást segítő eszközök	132
4.3.4. Speciális – gyógyászati célra szánt – tápszerek	133
4.3.5. Ápolói feladatok	134
4.4. Tudásellenőrzés	137
4.5. Irodalomjegyzék	137
5. ONKOLÓGIAI SÜRGŐSSÉGI ÁLLAPOTOK	139
5.1. Vena cava superior szindróma (VCSS)	140
5.1.1. A VCSS okai, tünetei, diagnózisa, kezelési lehetőségei	140
5.1.2. Ápolói feladatok vena cava superior szindróma (VCSS) esetén. . .	141
5.2. Gerincvelő-kompresszió	144
5.2.1. Oka, tünetek, diagnózis, kezelés.	144
5.2.2. Ápolói feladatok gerincvelő-komprimált beteg esetén.	145
5.3. Hyperkalcaemia	147
5.3.1. Okai, tünetei, diagnózis, kezelési módok.	147
5.3.2. Ápolói feladatok hyperkalcaemia esetén.	148
5.4. Tumorlízis szindróma (TLS)	150
5.4.1. Definíció, okok, tünetek, diagnózis, kezelés	150
5.4.2. Ápolói feladatok tumorlízis szindróma esetén	151
5.5. Fokozott antidiuretikus hormonelválasztás (ADH) -szindróma . . .	153
5.5.1. Okai, tünetek, diagnózis, kezelés	153
5.5.2. Ápolói feladatok ADH-szindróma esetén	153
5.6. Neutropénia – Lázás neutropénia	155
5.6.1. A neutropénia okai, tünetek, diagnózis, terápia.	155
5.6.2. Ápolói feladatok lázas neutropénia esetén	155
5.7. Tudásellenőrzés	157
5.8. Irodalomjegyzék	157
6. A DAGANATOS BETEGEK REHABILITÁCIÓJA	159
6.1. Az onkológiai rehabilitációról általában	159
6.1.1. Definíció.	159
6.1.2. Az onkológiai rehabilitációs program elemei	161

6.1.3. Testi és lelki rehabilitáció	161
6.1.4. Nonverbális pszichoterápiák	164
6.1.5. Ápolói feladatok a rehabilitáció területén	167
6.2. Tudásellenőrzés	169
6.3. Irodalomjegyzék	169
7. DAGANATOS BETEGEK PALLIATÍV ELLÁTÁSA. HOSPICE	171
7.1. A daganatos betegek palliatív ellátása	171
7.2. Hospice	173
7.2.1. A hospice szervezeti formái.	174
7.3. Ápolói feladatok a palliatív ellátásban	176
7.4. Tudásellenőrzés	177
7.5. Irodalomjegyzék.	177
8. A DAGANATOS MEGBETEGEDÉSEK ONKOPSZICHOLOGIAI VONATKOZÁSAI	179
8.1. Tudásellenőrzés	187
8.2. Irodalomjegyzék	187
9. ONKOLÓGIAI ÁPOLÁSBAN ALKALMAZHATÓ ÁPOLÁSI MODELLEK	189
9.1. Az ápolási modellek elmélete	189
9.2. Az onkológiában alkalmazható ápolási modellek	193
9.3. Tudásellenőrzés	199
9.4. Irodalomjegyzék	199
10. KÉKKERESZTES MÁRTA BETEGÁPOLÓK	201

A SPRINGMED KIADÓ KÖNYVAJÁNLÓJA	205

Beköszönő

A MAGYAR EGÉSZSÉGÜGYI SZAKDOLGOZÓI KAMARA megalakulása óta kiemelt szakmai feladatának tekinti az egészségügyben és a szociális ellátásban tevékenykedő szakdolgozók szakmai fejlődésének támogatását. A naprakész tudással, korszerű klinikai- és ápolási ismeretekkel rendelkező munkatárs nélkülözhetetlen szereplője a magas színvonalú betegellátásnak, kliensgondozásnak.

A SpringMed Szakdolgozói Könyvtár® sorozat új tagját tartja kezében az Olvasó. Olyan kiadvány született Dr. Szalai Márta tollából, ami hiánypótló a hazai onkológiai ellátás és ápolás területén tevékenykedő szakdolgozók számára, és kiemelt segítséget nyújt az ismeretek gyarapításában. A kötet témája ugyanakkor népegészségügyi szempontból is jelentős. A könyv szerzője az onkológiai ápolás ismert és elismert, egyetemet végzett, tudományos fokozattal rendelkező ápolója, aki hitelesen, e nemes hivatást napi szinten gyakorló szakemberként olvasmányos módon, ugyanakkor kellő szakmai megalapozással dolgozza fel az onkológiai ellátás sajátosságait.

E kötetben is fontosnak tartottuk, hogy ápolási oldalról is vizsgáljuk meg az érintett témaköröket, és korszerű szemléletben ismertessük az egyes kórképekben szenvedők ellátását, valamint az egyes beavatkozásokhoz, kezelésekhöz tartozó ápolói feladatokat, elősegítve ezzel a kollégák önálló munkavégzését, például a betegoktatás, egészségnevelés és a tanácsadás terén. A kötetben újdonságnak számítanak a betegek rehabilitációjával, lelki vezetésével, tanácsadással kapcsolatos fejezetek. Külön öröm, hogy a szerző által vezetett hastáncklub is bemutatásra kerül.

A sorozat jelen kötetét kiemelten ajánlom az onkológiát és a hozzá kapcsolódó szakápolási feladatokat tanuló hallgatóknak, valamint az e területtel szakmai kapcsolatban álló, együttműködő szakdolgozóknak is.

Jó olvasást, hasznos szakmai fejlődést kívánok!

Dr. Balogh Zoltán
sorozatszerkesztő, elnök

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

Előszó

ADAGANATOS BETEGEK kezelésének jellemzője a multidiszciplináris szemlélet, amely magában foglalja a prevenciót, a korai diagnosztikát, a komplex terápiát, a betegkövetést és a rehabilitációt. Ezen túl, a betegek gyógyítása holisztikus szemléletet kíván, mely az embert egésznek tekinti, feltételezi testének, szellemének és érzelmeinek egységét. A daganatos betegek speciális ápolást, gondozást igényelnek. A prevenciótól a kezeléseken túl a rehabilitációig a szakdolgozóknak/ápolóknak jelentős és felelősségteljes feladata van a daganatos betegek ellátásában, melyet kiegészít a betegek hozzátartozóinak vezetése is. Az onkológián dolgozó ápolók jelen vannak a diagnózis közlése után a vizsgálatoknál, a kezeléseknél, a rehabilitációnál és legtöbb esetben végigkísérik a betegeket a halálukig. A hosszú időn keresztül tartó ápolás elmélyíti a betegekkel és hozzátartozóikkal való kapcsolatot, amely egyfajta lelki nehézsége is ennek a szakmának.

Az alapápoló-képzésben nem oktatják külön az onkológiai szakápolást, így semmilyen speciális ismeretet nem tudnak elsajátítani az ápolást tanulók. A főiskolai képzésben helyet kapott viszonylag kis óraszámban, így alapvető rálátást kapnak a hallgatók e terület speciális ápolási vonatkozásairól, amit vihetnek tovább a majdani saját szakterületeikre. Az onkológiai szakápoló ráképzésben minden területet érintően tárgyalják a speciális ápolást, de ebbe a képzési formába csak az amúgyis onkológián dolgozók vesznek részt. Szükséges lenne minden szakmaterületen elmélyíteni az onkológiai ismereteket, hiszen az egészségügyi ellátórendszer bármely területén előfordulnak daganatos betegek.

A könyv azzal a szándékkal íródott, hogy ismertesse a daganatos betegek speciális ápolása során felmerülő legfontosabb témaköröket. A terjedelmi korlátok miatt nem lehet részleteiben tárgyalni az ápolási protokollokat, folyamatokat, így e könyv a „Felnőtt onkológiai szakápolás” című kurzus előadásaihoz írt tanulmányokat tartalmazza.

Köszönöm Dr. Balogh Zoltánnak, hogy lehetőséget adott a jegyzet könyv formájában való kiadásához, valamint köszönet illeti a SpringMed Kiadót a kiadvány megvalósításáért. Köszönet illeti a támogató cégeket, hogy a könyv megjelenéséhez anyagilag hozzájárultak.

Szívből remélem, hogy ez a kiadvány jó alapul szolgál egy mindent érintő, komplex onkológiai ápolástan könyvhöz.

Dr. Szalai Márta, szerző

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

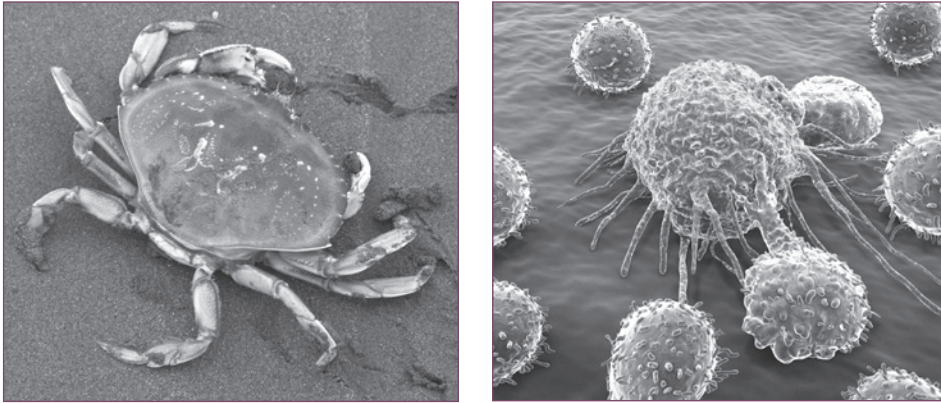
1. Általános ismeretek

- 1.1. A rák, mint betegség
- 1.2. A rosszindulatú daganatok epidemiológiája
 - 1.2.1. Alapfogalmak
 - 1.2.2. Morbiditási viszonyok Magyarországon
 - 1.2.3. Mortalitási viszonyok Magyarországon
 - 1.2.4. A daganatos megbetegedések gyakoriságát befolyásoló tényezők
 - 1.2.5. A rosszindulatú megbetegedések halálozási arányainak csökkentése
- 1.3. Prevenció – a megelőzés formái
 - 1.3.1. A szűrési programokkal kapcsolatos követelmények
 - 1.3.2. A szűrővizsgálati módszerek hatásosságának mutatói
 - 1.3.3. A daganatos betegségek felkutatása szűrővizsgálatokkal
 - 1.3.4. Szűrővizsgálatok szervrendszerenként
 - 1.3.5. Ápolói feladatok a szűrés területén
- 1.4. A rosszindulatú daganatok kialakulása (etiológiája)
 - 1.4.1. Kiváltó okok, hajlam szerepe
 - 1.4.2. A rosszindulatú daganatok kialakulásának onkopszichológiai vonatkozásai
- 1.5. Daganatok nevezéktana és stádiumbeosztása
 - 1.5.1. Általános nevezéktan
 - 1.5.2. TNM beosztás
 - 1.5.3. Stádiumbesorolás
- 1.6. Tudásellenőrzés
- 1.7. Irodalomjegyzék

1.1. A rák, mint betegség

A „*cancer*” latinul rákot jelent. A név GALENOSZTÓL származik, akit az emlőrák feletti bőr tágult vénáinak rajzolata tengeri rákra emlékeztetett (1. ábra a következő oldalon), de valójában először HIPPOKRATÉSZ írta le és azonosította a betegséget 2500 évvel ezelőtt. Feltételezhetően ritka megbetegedés volt, mert a Biblia nem említi,

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

1. ábra A hasonlóság ábrázolása

Forrás: rák állat: *iNaturalist.org*, rákos sejt: *Rice Egyetem, Houston, Egyesült Államok*

és az ősi kínai orvostudományi könyv – *Sárga Császár Belorvosi Könyve* – sem ír róla. Az ipari forradalmak idejétől azonban egyre gyakrabban bukkant fel a rákbetegség. Empirikus tapasztalatok sora bizonyítja, hogy egyes környezeti rákkeltők hatására már évszázadokkal ezelőtt felfigyelt a tudomány és ismerte azokat [1].

Az *egészség* és *betegség* fogalmának **szimbólumértéke** van, mivel korunk kultúrájában az egészség az önmagával törődő egyént szimbolizálja, tehát a „helyes” magatartással azonosítódik, míg a betegség a „rossz” szinonimájaként jelenik meg. Ennek háttérében az is állhat, hogy napjainkban egyre több preventív módszer áll rendelkezésre, így a beteg személy gyakran úgy jelenik meg a társas reprezentációkban, mint aki nem törődött eleget az egészségével. A betegség ily módon könnyen a stigmatizáció, bűnbakképzés, sőt kirekesztés alapjává is válhat, ami jelentős mértékben nehezíti a betegséggel való megküzdést és a gyógyulást. A társadalom megítélésében a rákbetegség egyfajta **stigma**, mintha a beteg életét visszamenőleg is minősítené a kór. A rákot nem „nemes, előkelő” betegségként emlegetik, hanem „szégyenletes” betegségnek bélyegzik. A daganatos beteget a társadalom halálra ítéltnek tekinti, és előre jósolja a fájdalmas, kínok közti elhúzódó halált. A rákos betegséghez kapcsolódó megbélyegzettség érzete erőteljesen jelen van a köztudatban, és rányomja bélyegét az egészségesek és a betegek kapcsolatára is, félelmet, sajnálatot, háritást aktivizálva mindkét oldalon. Ezért is lehetséges, hogy a rákbetegséget a társadalom tabuként kezeli [2].

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

1.2. A rosszindulatú daganatok epidemiológiája

Az **Egészségügyi Világszervezet** (WHO) adatai szerint évente 50 millió haláleset következik be. A halálokok megoszlása az idők folyamán változik és különbözik a fejlett és fejlődő országokban. A vezető halálokok között első helyen a fertőző betegségek állnak, ezt követik a szív és keringési rendszer megbetegedései, majd a harmadik helyet a daganatos betegségek foglalják el. A *fejlődő országokban* a fertőző betegségek haláloki szerepe mérséklődik, ugyanakkor a szív és érrendszeri betegségek és a daganatos betegségek miatti halálozás növekszik. A *fejlett országokban* a fertőző betegségek szerepe elhanyagolható az összes halálozásban, valamint a rákhalálozás évek óta szinten marad, illetve relatív csökkenést mutat. Ezt az eredményt a korai felismerésnek és az alkalmazott kezelés fejlődésének tulajdonítják. Mindemellett elmondható, hogy a rosszindulatú daganatok előfordulási gyakoriságának növekedése világjelenség. Az Egészségügyi Világszervezet 2008-as becslései alapján a rákos megbetegedések száma 2020-ra megkétszereződik, 2030-ra megháromszorozódik [3, 4].

- A **tüdőrák** a leggyakrabban előforduló daganat és daganatos halálok mind a fejlődő, mind a fejlett országokban férfiak és nők között egyaránt. A megbetegedések száma alig több, mint a halálozásé, mely arra mutat, hogy a túlélés esélyei csekélyek.
- Világviszonylatban második/harmadik helyen áll a **gyomorrák**, és a **vastagbélrák**.
- Az **emlőrák** a rák minden fajtája közül a leggyakoribb. A fejlett országokban a harmadik leggyakrabban előforduló daganat, és a fejlődő országokban is egyre gyakoribb. A megbetegedés gyakoriságával nem tart lépést a halálozási mutató, mely köszönhető a korai felismerésnek, szűrésnek.
- A **prosztatárák** gyakorisága a fejlett országokban növekszik, a harmadik helyen áll. A megbetegedési esetszámokat itt sem követi a halálozási arány a korai felismerés miatt.
- A **májrák** világszerte a negyedik leggyakoribb daganatos halálok, mely túlnyomóan a fejlődő országokban pusztít, és összefüggést mutat a hepatitis-B-vírus fertőzöttséggel, valamint a táplálkozási- és életmódbeli szokásokkal. A fejlett országokban az alkoholos eredetű májkárosodás talaján kialakuló májrák okozza a betegség gyakori előfordulását.
- A **méhnyakrák** a nők leggyakoribb daganata volt, de a humán papillomavírus (HPV) felfedezésével megelőzhető betegségnek tartják.

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

- A **méhtestrák** a fejlett országokban gyakoribb. A halálozás elmarad az incidenciától a gyógyítás fejlődése miatt.
- Világviszonylatban a hetedik helyen állnak a **szájüregi rákok** a daganatos halálokok rangsorában, és emelkedő tendenciát mutatnak.
- A **nyelőcsődaganat** Közép-Ázsia országaiban rendkívül gyakori [4].

Magyarország évtizedek óta a daganatok incidenciáját, illetve a miattuk bekövetkező halálozási arányokat tekintve is világviszonylatban a legmagasabb mutatójú országok között helyezkedik el. Magyarországon a rosszindulatú daganatok adják a második legnagyobb számú halálokot a keringési rendszer betegségei után.

1.2.1. Alapfogalmak

Incidencia

Az **incidencia** az új esetek száma alapján fejezi ki a betegség gyakoriságát egy adott évben és adott populációban, 100, 1000, 10 000 vagy 100 000 lakosra vonatkoztatva.

$$I = \frac{\text{új esetek száma}}{\text{a betegség veszélyének kitétt lakosság száma}} \times 100, 1000, 10\ 000, 100\ 000$$

Morbiditás

A **morbiditás** valamely betegség gyakoriságát kifejező viszonyszám egy adott lakosság körében. A morbiditási viszonyszámot általában egy-egy naptári évre számítják ki 100 000 lakosra vonatkoztatva. A megbetegedések évi számát a népesség évközepi számához viszonyítjuk.

$$\text{Morbiditás} = \frac{\text{valamely betegségben megbetegedettek száma}}{\text{lakosság évközepi száma}} \times 100\ 000$$

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

Mortalitás

A **mortalitás** valamely betegségben bekövetkezett halálozás gyakoriságát fejezi ki.

$$\text{Mortalitás} = \frac{\text{a vizsgált betegségben meghaltak száma egy év alatt}}{\text{a vizsgált évre vonatkozó lakosság évközepi száma}} \times 100\,000$$

1.2.2. Morbiditási adatok Magyarországon

A daganatos megbetegedések okozta halálozási adatokat a **Központi Statisztikai Hivatal** szolgáltatja olyan technológia (automatikus halálloki kódolást végző informatikai rendszer) segítségével, amely megbízható minőségű halálloki adatokat nyújt területi összehasonlításokhoz és időbeli trendek elemzéséhez egyaránt. A daganatos megbetegedések okozta **morbidity** viszonyok leírása és változásuk monitorozása az Országos Onkológiai Intézet által működtetett **Nemzeti Rákregiszter** adatai alapján lehetséges. (1., 2. táblázat) Az orvosi jelentéseken alapuló rendszer 2001 óta szolgáltat megalapozott diagnózisokat regisztráló és a teljes betegforgalmat lefedő **incidencia** adatokat [5, 6, 7].

1. táblázat Daganatos morbiditás alakulása Magyarországon

Forrás: Nemzeti Rákregiszter, 2014

	2006		2010		2013	
	Diagnózis	fő	Diagnózis	fő	Diagnózis	fő
1.	tüdő	11 365	tüdő	10 563	tüdő	11 315
2.	colorectalis	9 320	colorectalis	9 545	colorectalis	10 672
3.	emlő	7 222	emlő	6 711	emlő	7 925
4.	prostata	3 774	prostata	3 635	prostata	4 660
5.	ajak, szájüreg, nyálmirigy, garat	3 741	ajak	3 598	ajak	3 761
6.	húgyhólyag	2 830	húgyhólyag	2 789	húgyhólyag	3 311
7.	gyomor	2 506	vese	2 409	vese	2 824

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

	2006		2010		2013	
	Diagnózis	fő	Diagnózis	fő	Diagnózis	fő
8.	vese	2 348	hasnyálmirigy	2 315	hasnyálmirigy	2 734
9.	leukaemia	2 185	gyomor	2 243	leukémia	2 495
10.	hasnyálmirigy	2 059	leukémia	2 028	gyomor	2 436

2. táblázat A rosszindulatú daganatos megbetegedések statisztikai adatai

Forrás: Nemzeti Rákregiszter, 2014

Év	sorrend	férfi	fő	nő	fő
2006	1.	tüdő	7 465	emlő	7 122
	2.	colorectalis	5 090	colorectalis	4 230
	3.	dűlmirigy	3 774	tüdő	3 900
	4.	szájüregi	2 824	corpus uteri	1 336
	5.	húgyhólyag	1 956	petefészek	1 190
	6.	gyomor	1 441	méhnyak	1 170
	7.	vese	1 378	leukaemia	1 107
	8.	leukaemia	1 078	gyomor	1 065
	9.	agy	1 069	hasnyálmirigy	1 042
	10.	hasnyálmirigy	1 017	agy	974

2010	1.	tüdő	6 633	emlő	6 610
	2.	colorectalis	5 172	colorectalis	4 373
	3.	dűlmirigy	3 635	tüdő	3 930
	4.	szájüregi	2 706	corpus uteri	1 299
	5.	húgyhólyag	1 921	hasnyálmirigy	1 190
	6.	vese	1 359	petefészek	1 104
	7.	gyomor	1 243	vese	1 050
	8.	gége	1 127	melanoma	1 031
	9.	hasnyálmirigy	1 125	leukaemia	1 012
	10.	leukaemia	1 016	gyomor	1 000

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)

Év	sorrend	férfi	fő	nő	fő
2013	1.	tüdő	6 738	emlő	7 781
	2.	colorectalis	5 876	colorectalis	4 796
	3.	dülmirigy	4 660	tüdő	4 577
	4.	szájüregi	2 699	corpus uteri	1 553
	5.	húgyhólyag	2 262	hasnyálmirigy	1 409
	6.	vese	1 613	petefészek	1 404
	7.	gyomor	1 386	melanoma	1 258
	8.	vese	1 345	leukaemia	1 213
	9.	hasnyálmirigy	1 325	vese	1 211
	10.	leukaemia	1 282	méhnyak	1 120

1.2.3. Mortalitási viszonyok Magyarországon

Hazánkban ma ez a két betegségcsoport felelős a halálozások legalább kétharmadért. Magyarország főbb daganat-epidemiológiai sajátosságai több szempontból megegyeznek a fejlett országokéival. Hasonló a daganatos halálozások súlya az összhálaóásokon belül, ugyanazok a daganatok adják a vezető halálokokat (tüdőrák, emlőrák, colorectalis tumorok), és néhány daganatos mortalitás időbeli változása is hasonló (pl. gyomorrák). Jelentős különbség viszont, hogy míg a legtöbb fejlett országban a lényegesebb daganatok által okozott halálozások száma általában már csökken, addig nálunk a daganatos **mortalitások** többsége és így az összdaganatos halálozás még emelkedő tendenciát mutat (3., 4. táblázat).

3. táblázat Daganatos mortalitás alakulása Magyarországon

Forrás: Nemzeti Rákregiszter, 2014

	2006		2010		2013	
	Diagnózis	fő	Diagnózis	fő	Diagnózis	fő
1.	tüdő	7 721	tüdő	8 648	tüdő	8 591
2.	colorectalis	4 695	colorectalis	4 965	colorectalis	5 107
3.	emlő	2 081	emlő	2 040	emlő	2 194

[vissza a Tartalomjegyzékhez](#)